

Forfatter: Jacobsen, J. P.

Titel: Udrag fra Fru Marie Grubbe

Citation: Jacobsen, J. P.: "Fru Marie Grubbe", i Jacobsen, J. P.: *Fru Marie Grubbe*, udg. af Jørn Erslev Andersen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, cop. 1989, s. 253. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-jacobjp07val-shoot-idm140176976221136/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Fru Marie Grubbe

- feldts Hustru*: Leonora Christina, 1621-98. Datter af Chr. IV og Kirstine Munk (1598-1658; dronning siden 1615). Gift med Corfitz Ulfeldt 1636. Hun sigtedes 1663 for meddelagrighed i Corfitz Ulfeldts forræderi. Blev uden proces og dom spærret inde i Blåtårn, hvorfra hun først blev frigivet efter dronning Sophie Amalies død i 1685. Skrev under fængselsopholdet *Jammers Minde*, som JPF har læst flittigt i under udarbejdelsen af MG.
- 64 *intriguante*: intrigante. – *Sofie Urne*: se n.t.s. 38. – *Vaade*: ulykke.
- 66 *Bleggen*: tøj, der er lagt til blegning. – *pudsede Lyset*: fjernede det yderste stykke af vægen. – *Tande*: væge.
- 67 *haade*: gavne, nytte. – *daarlig*: tåbelig.
- 68 *lyske*: luske, snige. – *Fordulghed*: ubemærkethed.
- 69 *Itzehoe*: by i Slesvig-Holsten. – *Badsbjerg*: læge. – *Hollanderne*: Danmarks allierede. – *Sejren ved Nyborg*: med hjælp fra den hollandske flåde slog danskerne den svenske Fynshær i Nyborg 14.-15.11. 1659. Ulrik Frederik havde her en kommando.
- 70 *stødt i*: værende i. – *Diana*: ifølge romersk mytologi en måne- og jagtgudinde.
- 71 *Postiller*: se n.t.s. 32. – *Sander* ... *Hyacinth*: ædelstene omtalt i Johannes Åbenbaring 21.19-20. – *længer kom hun aldrig*: Johannes Åbenbaring 16.4. – *Den Bedendes Kjæde*: Hans Jacobsen Hvalsøe: «De Bedendis aandelige Kiæde af 41 Led, eller Christendommens Articler sammensandckets, meget udbredt, men udkom først i 1700. – *de tolv gudelige Maanedes Stemmer*: Gregers Hanson Windekilde: «Tolff Guelige Maanetz-Stemmer» (1632). En samling morgen- og aftensange med musik.
- 72 *Apokalypsen*: Johannes Åbenbaring. – *frygtelige Syner* red. jvf. Johannes Åbenbaring 6.1-8 (om de fire ryttere). – *den Tid* ... *da Svensken trak sig tilbage*: svenskerne trak sig tilbage 31.5. 1660 efter fredsslutning 26.5. – *poncerøde*: ponceaurøde, højrode. – *Disputer*: diskussioner. – *Camelot*: uldtøj. – *Grovgroent*: en slags silketøj (efter fr. grosgrain). – *Sarabande, Pavone*: hhv. fransk og spansk dans (pavane). – *sid*.; *vid*-. – *haandstrømper*: halvvermer.
- 73 *spranget*: broderet. – *Excesser*: udskjelser. – *exercitier*: -øvelser. – *infornerede*: underviste. – *Pas og Reverentser*: dansetrin og hilsener, buk, nejen o.lign. – *blyt*: bly, sky.
- 74 *coquet*: koket, bevidst pyntelig. – *gjemte det* ... *Hjærte*: Lucas 2.19. – *Førstaden*: det nuværende Bronshøj. – *Minehalsene*: det sted på minerne, hvor de antændes. – *Skandsekurvene*: flettede kurve, anvendt til dækning for mandskabet. – *Lavet*: understel på hjul for transportable kanoner. – *Horsepander*: hestekramier. – *Dyffels Kavaj*: lang kappe med slag eller stor krave af duffel, dvs. langhåret uldstof. – *Rokkedrejere*: håndværker, som fremstiller rokke o.lign. drejerarbejde i træ. – *Magdeborg*: by sydvest for Berlin, blev under trediveårskrigen i 1631 indtaget af Tilly med påfølgende plyndring og storbrand. – *Ejland*: o (ikke et stednavn).
- 75 *Nadver(tid)*: aftenmad (jysk). – *Petri Kirkegaard*: Skt. Petri Kirkegård op til

- Nørrevold med omkringliggende haver var et yndet udflugtsmål. – *Residenter*: gesaender. – *Hans Nansen*: 1598-1667. Københavns borgmester. – *Villem Fioren*: 1603-1664. Anset borger, rådmand i 1660. – *Corfitz Trolle*: 1628-1684. Lensmand, gehejmeråd i 1669. – *Otto Krag*: 1611-1666. Rigsråd og ivrig forkæmper for adelens rettigheder ved forfatningsændringen i 1660, se n.t.s. 90. – *Idé Daa*: 1622-1668, først gift med Chr. Holck, dernæst med Chr. Urne. – *Axel Unap*: 1601-1671. Rigsråd og general. – *krumpne*: krumbojede. – *Sidsel Grubbe*: 1612-1691. Datter af Knud, hvorimod Regitze var datter af Jørgen. Hofmesterinde. – *Gersdorf*: Joachim G., 1611-1661. Rigshovmester. – *Schack*: Hans, 1609-76. Københavns forsvarer under belejringen. – *Thuresen*: Frederik, 1613-75. Stadshauptmand i Kbh. under belejringen. – *Peder Retz*: Reedtz, 1614-74. På denne tid øverste rentemester, omtrent det samme som finansminister. – *Lader*: manerer, måder at optræde på. – *Niels Rosenkrands*: 1627-1676. Vandt stor hæder under belejringen som oberstløjtnant ved Kongens Livregiment.
- 76** *Johan Adolfs Have*: traktorsted. – *Bolstre*: dynevår. – *Oluf Daa*: f. 1606. Rentemester. – *Urias*: forvekslet med Augias, en oldgræsk sagnkonge. Han havde 3000 kreaturer i sine stalde, som ikke blev rensede i 30 år. Det blev et af Herakles' (Herkules') tolv arbejder at gøre staldene rene.
- 77** *Demant*: diamant. – *Jugement*: dom, bedømmelse. – *remarkable Discours*: mærkværdig eller bemærkelsesværdig samtale. – *sagte*: sagtens. – *Raison*: fornuft. – *Absud*, *Dekokt*: afkog. – *Passion*: lidenskab.
- 78** *klames*: blive klarere. – *gegenen*: tilbøjelig. – *subtilig Materie*: kompliceret stof. – *Elixir d'amour*: elskovs- eller kærlighedsdrik. – *takler til*: svarer til, stemmer overens med. – *Aventure*: eventyrlig hændelse. – *Logement*: logi, midlertidigt ophold.
- 79** *kontrafejret*: malet. – *Jareus*: ophidset, rasende.
- 80** *buklede*: overflade med mange små ophøjninger. – *trindtom*: rundt omkring.
- 81** *Cour*: kur, galanteri.
- 82** *Kongens naturlige Søn*: kongens legitime søn uden for ægteskab. – *Vordingborg i Forlehning*: 27.1. 1660 blev Ulrik Frederik udnævnt til befalingsmand over Vordingborg len. – *Strøgods*: spredt liggende samlinger af bøndergårde, der tilhører den samme hovedgård.
- 83** *bedaget*: stillet, blevet roligere. – *Vaand*: kvist.
- 84** *Daphnis*, *Amoryllis*: hyrde og hyrdinde i den klassiske poesi, jvf. n.t.s. 43. – *Cithar*: guitarlignende strengeinstrument. – *Limsyderen*: limkøgeren.
- 85** *Koder*: nederste del af et kreaturs ben. – *Lindum Skov*: ligger ca. 6 km nordøst for Tjele.
- 86** *fro*: glad, munter.
- 87** *huldsaligt*: venligt nedladende. – *Hans-Wurst*: Pølse-Hans, fællesnavn for komisk figur i middelalderlige (og yngre) tyske skuespil, naragtig person. – *Dobbel*: en slags hasardspil. – *drillet*: excerceret, øvet. – *Fastnachtgælenskab*: maskerade. – *Sakraments Gaudieb*: forbandede gavtyv. – *Comelis*